

תמצית העמוד היומי

דף ב

המזיקין [בחדתי וזתרי וכשרי ובמקומן הישינן, א"נ בהד ובחדתי ובדברא דליכא חשד דאשה לא שכיחה התם]. * נח' כמה משמרות יש בלילה: לרבי ד' משמרות הוי הלילה ולר"נ ג' דכתיב תיכונה, ולרבי תיכונה שבתוכונות. וטעמיה דרבי דכתיב חצות לילה אקום וכתיב קמו עיני אשמורות. ור"נ ס"ל כר"י כר"י שזמנה עד ג' שעות וא"כ איכא שית דלילה וזתרי דיממא, א"נ משמרה ופלגא מקרי 'משמרות'. * אין אומרים הפני המזת אלא דבריו של מתי: א. מירי בד"ת אך במילי דעלמא שרי. ב. ד"ת וכ"ש מילי דעלמא שלא. * מקשינן דאיך אמרינן דדוד קם בחצות הלא כתוב שהיה כבר מבערב: א. מעולם לא עבר עליו חצות בשינה. ב. עד חצות מתנמנמ כסוס ומכאן ואילך מתגבר כארי. ג. עד חצות עוסק בתורה ומכאן ואילך בשירות ותשבחות. * דוד היה קם בחצות: א. אף שמשנה לא ידע דקאמר 'כחצות' דוד ידע שהיה לו הכינור לסימן דכתיב עורה הנבל וכנור וכו'. ב. משה דוד ידעו הזמן, ודוד הוצרך את הכינור להתעורר, ומשה אמר כחצות שמא יטעו איצטגניני פרעה ויאמרו שמשנה בדאי. ג. בפלגא אורתא דתליסר נגהי ארביסר אמר כחצות כי האינדא.

דף ד

שמרה נפשי כי חסיד אני: א. כל המלכים קמים בג' שעות ודוד בחצות. ב. כולם יושבים בכבודם ואני ידי מלוכלכות לטהר אשה לבעלה, ועוד שאני נמלך תמיד במפיושת רבי. [ולכך זכה לבן כלאב]. והא דנקוד על לולא האמנתי שמא יגרום החטא, ומש"ה נתיירא יעקב אף שקיבל הבטחה, וכן ראויים היו ישראל ליעשות להם נס בימי עזרא כביאה ראשונה אלא שגרם החטא. * חכמים ס"ל כר"ג עד עלוה"ש אלא שעשו סייג ואמרו עד חצות שלא יהא אדם בא מן השדה וכו' וכל העובר על דברי חכמים חייב מיתה: א. משום אונס שינה. ב. לאפוקי ממאן דאמר תפילת ערבית רשות קמ"ל דהובה. * לר' יוחנן סומך גאולה לתפילה אף בערב ולרבי"ל תפילות באמצע תקנום ונהלקו: א. סבר אדלר"י גאולה מאורת אנמי הוי, אך לרבי"ל בפועל הוי בצפרא. ב. בקרא דר"י מקיש שכיבה לקימה דק"ש ואח"כ תפילה, ור"י מקיש שכיבה לקימה דמה ק"ש בבוקר סמוך למטתו אף בערב נמי. ולר"י אף דבעי למימר השכיבו כגאולה אריכתא דמיא. * האומר תהילה לדוד בכל יום ג"פ מובטח שהוא בן העוה"ב: א. מסודר בא' ב'. ב. יש בו פס' פותח את ידך. * גדול הנאמר במיכאל יוהר מגבריאל שהוא בפריחה אחת, ואמרינן: מיכאל באחת גבריאל בשתיים, אליהו בד' ומלאך המוות בח' ובשעת המגיפה באחת.

דף ה

אע"פ שקרא ק"ש בביהכנ"ס מצוה להזכור ולקרואה שנאמר אמרו וכו' ודמו סלה, ואם ת"ה הוא אי"צ, אך יאמר פסוק 'בידך פדית אותי'. * לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר ואם לא נצחו: א. יעסוק בתורה. ב. יקרא ק"ש. ג. יזכיר לו יום המיתה. * מאי דכתיב ואתנה לך את לוחות האבן וכו'. לוחות זה י' דברות, תורה זו מקרא, מצוה זו משנה, אשר כתבתי נ"ך, להורותם זו גמרא ללמד שכולם נתנו למשה מסיני. * הקורא ק"ש: א. כאילו אוהו הרב של שתי פיות. ב. מזיקין בדילין ממנו שנ' ובני רשף יגיהו עוף. ולרשב"ל יליף מזהכא דהעוסק בתורה יסורין בדילין ממנו, אך לר"י אין צריך לזה אלא כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק הקב"ה מביא עליו יסורין מכווערין ועוכרין אותו. * הקב"ה נתן תורה לישראל ושמה ודלא כבשר ודם שעצב שנא' כי לקח טוב נתתי לכם. * אם רואה שיסורין באין עליו: יפשפש במעשיו. ב. יתלה בביטול תורה. ג. בידוע שיסורין של אהבה הן. * יסורין של אהבה: כל שהקב"ה הפץ בו מדכאו ובעי לקבלם מאהבה כאשרם ואם קבלם מאריך ימים ותלמודו מתקיים. ופליגי בזה: א. שאין בהם ביטול תורה. ב. ביטול תפילה. ג. לר"י אף ביש בהם ביטול תורה ותפילה יסורין של אהבה הן. [ומתורתך תלמדנו דבר זה לומדים ק"ו משן ועין].

מאימתי קורין את שמע בערבית: א. משעה שקידש היום בערב שבתות, דהיינו מתחילת בין השמשות. ב. משעה שכהנים נכנסים לאכול בתרומתן, והוא מצאת הכוכבים. ג. לדעת רבי מאיר משעה שכהנים טובלים שהוא סמוך לחשכה. [וס"ל כר"י דביה"ש כהרף עין וכו']. ד. משעה שעני נכנס לאכול פתו ביום חול, ולמסקנא זמנו מאוחר מכהן, והוא אחר צאת הכוכבים. ה. לדעת רבי מאיר [והא דקאמר ר"מ משעה שטובלין- דתרי תנאי אליבא דר"מ (ואין לומר דבנ"א וכהן חד שעורא הוא דא"כ ר"מ היינו רב אחאי לפידוש ב' ברש"י, ועוד דלא מסתבר דבנ"א ממהרין לאכול כ"כ. תוד"ה קשיא הראשון)] משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתם בערב שבת. ו. לדעת רב אחאי או רב אחא משעה שרוב בנ"א נכנסין להסב, [לרש"י בין בחול ובין בשבת, ולהרשב"א בחול, וזמנו אחר צאת הכוכבים והוא מאוחר מעני וכהן, ולתוס' בשבת, והוא מבעוד יום ומוקדם מכללם]. * ברע"ת ר"א אמרינן דתרי תנאי פליגי אליביה (ואין לומר דקידש היום בע"ש וכהנים נכנסין לאכול חד שעורא דא"כ ר"א היינו ר' יהושע. תוד"ה קשיא השני), או דרישא דקאמר שהזמן משהכהנים נכנסין לאכול לאו ר"א אלא חכמים. * אמרינן דנקט ערבית ברישא [ולא שהרית אף שבתמיד כתיב של בקר תהילה. תוד"ה אי הכי], משום דכתיב בשכבך ובקומך, א"נ משום ויהי ערב ויהי בוקר, ובסיפא פתח בשחרית דעד דקאי בשחרית פריש מילה. * כהנים אכלי בתרומה משעת צאה"כ וקמ"ל דכפרה לא מעכבא (אף דתנינא זאת בנגעים, רגילות המשניות להשמיעו בקוצר למה שמפורש כבר. תוד"ה הוא קמ"ל), מדלא נקט ובא השמש ויטהר (דוקא הכא דאיכא למיטעי מקשה דהו"ל למיכתב ויטהר. תוד"ה אי"כ) אלא וטהר דהיינו טהר יומא, ובמעברא ילפי לה מדנקט סימן לדבר צאה"כ.

תמצית התוס': * ד"ה מאימתי- לרש"י קורין ק"ש מבע"י להתפלל מתוך ד"ת והובה להזכור ולקרואה משתתשך, ויצא יד"ה בקריאת פרשה ראשונה שעל מיטתו, לתוס' יוצא בקריאת שמע שבתפילה, והטעם: א. לר"ת משום שהלכה כר' יהודה שזמן מנחה עד פלג המנחה. ב. לר"י משום שהלכה כתנאים שזמן ק"ש משקדש היום או משעה שבנ"א נכנסין להסב והוא מבע"י. * ד"ה אי הכי- הקושיא שבסיפא ניתני ערבית ברישא שייכא למ"ד דיליף מברייתו של עולם שמשמע דקפיד אכל מילי, דלמאן דיליף מבשכבך ובקומך אין מקפיד אלא על ק"ש ולא על ברכותיה. * ד"ה מברך- איכא ז' ברכות כנגד שבע ביום הללתיך ולא חשיבי ידאו עיניו דנתקנה להמתין להבריהם בביהכנ"ס שבשדות, אך בשלנו אי"צ להמתין אלא בלילה. * ד"ה דילמא ביאת אורו- לרש"י היינו יום שמיני וטהרתו בקרבנותיו, ולתוס' תחילת השקיעה, ועדיין יש שהות ה' מילין עד צאה"כ. * ד"ה משעה שהעני נכנס לאכול- לתוס' זמן זה הוא מעט קודם שמתחיל לאכול, ועד שמכניס לו את הסעודה קורא ק"ש ומתפלל, שהרי כשיגיע זמן ק"ש אסור להתחיל סעודה. * ד"ה ואי- לא אמרינן דזמן דעני אינו שווה לקידוש היום, וז לא יקשה דר"ה היינו ר"א, משום דלא מסתבר לחלק בזמני שכיבה כ"כ. * ד"ה אמר ליה- לר' יהודה דזמן ק"ש מפלג המנחה, לא דריש בשכבך ובקומך.

דף ג

ר"א אומר עד סוף האשמורה הראשונה ולא קאמר עד ד' שעות אף דס"ל ששלוש משמרות הוי הלילה משום דאיכא משמרות ברקיע ואיכא בארעא וזכור לכל הוא. ובכל משמרה יושב הקב"ה ושואג כארי 'אוי לבנים שבעוונותיהם וכו'. וסימן למשמרות: א. חמור נוער. ב. כלבים צועקים. ג. תינוק יונק משדי אמו ואשה מספרת עם בעלה. ואמרינן דחשיב סוף ראשונה ותחילת אחרונה ואמצעית, דאמצעיתא. א"נ סוף משמרות ואחרונה צריך למי שיושן בבית אפל. * למדנו מהמעשה עם ר"י שנכנס לחורבה: א. אין נכנסים לחורבה. ב. מתפללין בדרך. ג. מתפלל בדרך תפילה קצרה. ושמע ר"י בחורבה בת קול שמנהמת כיונה אוי לבנים וכו'. ואמרינן דג' פעמים ביום אומרת זאת, ובשעה שעונים איש"ד מנענע הקב"ה בראשו ואומר אשרי המלך שמקלסין אותו וכו'. * אין נכנסין לחורבה: א. מפני חשד [ובחדתי ובתרי ופריצי]. ב. מפני מפולת [בתרי וכשרי]. ג. מפני